

การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำ : กรณีศึกษาชุมชน
บ้านน้ำเรื่อ ตำบลท่าฉนวน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567
THE TRANSFORMATION OF CHARACTERISTICS AND PATTERNS OF TAI SONG DAM
TEXTILES PROCESSES: A CASE STUDY OF BAN NAM RUEANG COMMUNITY, THA CHANUAN
SUBDISTRICT, KONG KRAILAT DISTRICT, SUKHOTHAI PROVINCE, BETWEEN 1997 – 2024

วสิน ปัญญาวุธตระกูล และชนัญชิตา บัวเจริญ

Wasin Panyavuttrakul and Chananchida Buacharoen

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Department of History, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

E-mail: Chananchidab65@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรื่อ ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ช่างทอผ้า ช่างตัดเย็บและเจ้าของร้านจำหน่ายผ้าไททรงดำ ชาวบ้าน และนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และนำข้อมูลที่ได้มาตีความและนำเสนอโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรื่อ ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567 แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) อุปกรณ์สำหรับการทอผ้า ทอด้วยกี่กระตุกและเพิ่มการสั่งซื้อผ้าทอสีดำจากชุมชนอื่น 2) เส้นใย ใช้เส้นด้ายสำเร็จรูป 3) สี ใช้สีย้อมเคมี 4) ลวดลาย ลวดลายดั้งเดิมยังคงเป็นที่นิยม และเพิ่มลวดลายของชาวไททรงดำในเวียดนาม และ 5) รูปแบบปรับเปลี่ยนสินค้าเดิมให้มีความร่วมสมัยและออกแบบสินค้าใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลกระทบมาจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การส่งเสริมและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ และปัจจัยภายใน ได้แก่ การขาดแคลนวัตถุดิบธรรมชาติ และการปรับตัวของผู้ผลิตภายในชุมชน ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของการศึกษากระบวนการพัฒนาของผ้าทอพื้นเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านน้ำเรื่อ

คำสำคัญ : กระบวนการทอผ้าไททรงดำ , การเปลี่ยนแปลงลักษณะ , ไททรงดำ , บ้านน้ำเรื่อ , ลักษณะและรูปแบบ

*Received October 21, 2025; Revised December 21, 2025; Accepted January 19, 2026

Abstract

This study aims to (1) examine changes in the characteristics and patterns of the Tai Song Dam textile production process in the Ban Nam Rueang community between 1997 and 2024, and (2) analyze the factors influencing these changes. A qualitative research design was employed, using the oral history method for data collection. Key informants were selected through purposive sampling and included five individuals: a community leader, a traditional weaver, a tailor and fabric shop owner, a villager, and a local historian. The data were analyzed using interpretive analysis and presented through analytical description. The findings indicate that changes in the Tai Song Dam textile production process can be categorized into five dimensions: (1) weaving equipment, characterized by the continued use of traditional looms and an increase in black fabric orders from other communities; (2) fibers, with a growing use of synthetic materials; (3) colors, marked by the adoption of chemical dyes; (4) patterns, in which traditional motifs remain prevalent while new patterns influenced by Tai Song Dam communities in Vietnam have been incorporated; and (5) designs, where traditional products have been adapted into contemporary forms and new product designs have emerged. These changes are shaped by both external and internal factors. External factors include government promotion and support, the expansion of cultural tourism, and modern cultural trends. Internal factors involve the scarcity of natural raw materials and the adaptive strategies of community producers. This study provides foundational knowledge for understanding the development of local textile production and the socio-economic transformations of the community.

Keywords : Tai Song Dam textiles processes , Change in characteristics , Tai Song Dam , Ban Nam Rueang , Characteristics and patterns

บทนำ

ชุมชนบ้านน้ำเรือง ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลท่าฉนวน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย เป็นชุมชนที่อพยพมาจากบ้านดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ ตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ. 2495 Saipan (2025) ชาวบ้านส่วนใหญ่มีเชื้อสาย “ไททรงดำ” ส่งผลให้ชนบทร่วมเนียมประเพณียังคงผูกพันอยู่กับความเชื่อดั้งเดิมของชาวไททรงดำและชุมชนยังคงรักษาไว้อย่างเคร่งครัด ทั้งด้านพิธีกรรม ภาษา โดยเฉพาะการแต่งกาย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไททรงดำ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา รับจ้างทั่วไป ตัดเย็บเสื้อผ้า ทำปลาร้า และรับราชการ โดยลักษณะการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไททรงดำ คือ การแต่งกายด้วยผ้าทอมือสีดำ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เสื้อผ้าสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน และเสื้อผ้าสำหรับใช้ในพิธีกรรม ผ้าไททรงดำมีลักษณะเฉพาะตัวทั้งในด้านเส้นใย สี ลวดลาย และรูปแบบ ในอดีตส่วนใหญ่ผู้ทอมักเป็นผู้หญิงและทำการทอขึ้นเพื่อใช้ภายในครอบครัวเท่านั้น โดยเริ่มตั้งแต่การผลิตเส้นด้ายจากเส้นใยธรรมชาติ การย้อมสี และการทอผ้าให้เกิดลวดลายและรูปแบบต่าง ๆ

ในปีพ.ศ. 2540 ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเข้าสู่ภาวะถดถอยอย่างรุนแรง แรงงานจำนวนมากต้องกลับคืนสู่บ้านเกิดของตนเอง ชุมชนเริ่มฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิมอย่างการทอผ้าเพื่อสร้างรายได้ ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจรัฐบาลดำเนินนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ในปีพ.ศ. 2544 ริเริ่มนโยบายสินค้า OTOP (One Tambon One Product – หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) ซึ่งส่งเสริมให้แต่ละตำบลพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้สามารถแข่งขันในตลาดระดับประเทศได้ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชนท่องเที่ยวอย่างจริงจังเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ ชุมชนบ้านน้ำเร่องจึงนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ “ผ้าไททรงดำ” ต่อมาในปีพ.ศ. 2550 ความก้าวหน้าของอุตสาหกรรมและกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้ผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเร่องเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำจึงสามารถพิจารณาได้จากหลายด้าน ได้แก่ อุปกรณ์ เส้นใย สี ลวดลาย และรูปแบบ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของชุมชนให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ และการรักษาคุณค่าของผ้าไททรงดำไว้ในฐานะอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไททรงดำ

จากการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงของลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเร่อง ตำบลท่าฉนวน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567 และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ายังไม่มียานวิจัยที่อธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำมากนัก งานเขียนที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวไททรงดำ และมักศึกษาเฉพาะหมู่บ้านในจังหวัดเพชรบุรีเท่านั้น แต่ในชุมชนบ้านน้ำเร่อง ยังไม่มีการศึกษาในประเด็นนี้มาก่อน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของผ้าไททรงดำ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านน้ำเร่อง ตำบลท่าฉนวน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567 ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของการศึกษากระบวนการพัฒนาของผ้าทอพื้นเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไททรงดำ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเร่อง ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเร่อง ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาค้นคว้างานเขียนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ สามารถแบ่งงานเขียนที่ศึกษาค้นคว้าได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. งานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเกี่ยวกับผ้าไททรงดำ

Tintasuvan (2002) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาผ้าและเครื่องนุ่งห่มของชาวไทยทรงดำ ตำบลหนองปร่ง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี” พบว่าผ้าและเครื่องนุ่งห่มของชาวไทยทรงดำมีความเป็นเอกลักษณ์ด้านรูปแบบ

สี และลวดลาย โดยนำรูปแบบผ้าของไทยดำในลาวและเวียดนามมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพอากาศในประเทศไทย โดยแบ่งการใช้ผ้าและเครื่องนุ่งห่มออกเป็น 2 ประเภทตามการใช้งาน งานชิ้นนี้จึงให้ประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับเส้นใย อุปกรณ์ทอผ้า รูปแบบ สี และลวดลายของผ้า ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและสามารถนำไปวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าในชุมชนบ้านน้ำเรือ

Mongkhon (2009) ได้ศึกษาเรื่อง “การสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยทรงดำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” พบว่ามูลเหตุจูงใจของการสืบทอดคือ ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น และต้องการอนุรักษ์ผ้าทอไว้ และเมื่อเกิดการรับวัฒนธรรมจากภายนอก ทำให้ค่านิยมของผู้บริโภคเกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีความทันสมัย ข้อมูลจากงานศึกษานี้จึงสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการเปรียบเทียบกระบวนการทอผ้า และอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไทยทรงดำในบ้านน้ำเรือ

งานวิจัยของ Tintasuvan (2002) และ Mongkhon (2009) สะท้อนให้เห็นว่าผ้าทอไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐมและเพชรบุรียังคงรักษาลักษณะดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น โดยงานของ Tintasuvan (2002) มุ่งเน้นการจำแนกประเภทและรายละเอียดของเครื่องนุ่งห่มตามจารีตดั้งเดิม ส่วนงานของ Mongkhon (2009) มุ่งเน้นการสืบทอดภูมิปัญญาและการปรับตัวของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อให้ ภูมิปัญญาการทอผ้าสามารถคงอยู่และสืบทอดต่อไปอย่างยั่งยืน

2. งานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาและเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

Anukulwattaka (2011) ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการรื้อฟื้นสำนักทางประวัติศาสตร์และการจัดตั้งวัฒนธรรมไทยลื้อชุมชนเชียงคำ จังหวัดพะเยา ช่วงทศวรรษ 2520-2550” ซึ่งศึกษาผ่านการจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อ แต่ต่อมาความเป็นลื้อกลายเป็นทรัพยากรที่ถูกใช้ในทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่เคยหยุดนิ่ง แต่มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวไปตามบริบทของเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไทยทรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือ ในปัจจุบันที่ต้องปรับรูปแบบการผลิตเพื่อตอบสนองตลาดร่วมสมัย

Khamnuansilp (2022) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี” โดยศึกษาในช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ พบว่าการคงอยู่ของวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยการส่งเสริมจากภาครัฐ และการประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไทยทรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือที่ต้องอาศัยการส่งเสริมจากภาครัฐในการพัฒนาเช่นเดียวกัน

Srihaklang et al. (2019) ได้ศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม: ภาษาและการแต่งกายของชาวภูไทเรณูนครในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่ากระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่มีผลต่อการลดลงของการแต่งกายแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไทยทรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือ โดยเฉพาะในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลง

งานที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และผ้าทอพื้นเมืองเป็นการปรับตัว เพื่อความอยู่รอดในเชิงเศรษฐกิจและการรักษาอัตลักษณ์ในสังคมสมัยใหม่ โดยงานของ Anukulwattaka (2011) สอดคล้องกับชาวไททรงดำที่ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการทอผ้าเพื่อตอบสนองการค้าเช่นเดียวกับงานของ Khamnuansilp (2022) ที่เน้นการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตร่วมสมัย และงานของ Srihaklang et al. (2019) ที่ศึกษาผลกระทบจากวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งทำให้รูปแบบ

การแต่งกายแบบดั้งเดิมลดลงและมีความร่วมสมัยมากขึ้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำมาศึกษา เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของผ้าทอไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเือง

3. งานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไททรงดำ

Tangwong (2011) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากผ้าพื้นเมืองไททรงดำ อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี” โดยนำผ้าทอมาประยุกต์ใช้และตกแต่งด้วยลวดลายดั้งเดิม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การศึกษานี้จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำ และการปรับตัวให้สอดคล้องกับตลาดและผู้บริโภคสมัยใหม่ในชุมชนบ้านน้ำเืองได้เป็นอย่างดี

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่างานเขียนทั้งสามกลุ่มไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำโดยตรง แต่งานเขียนส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมการแต่งกายไม่เคยหยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง และสามารถนำข้อมูลที่ได้จากงานเขียนดังกล่าวมาเชื่อมโยงในประเด็นต่าง ๆ ทั้งการแต่งกายของชาวไททรงดำและการพัฒนาของงานหัตถกรรมพื้นเมือง ซึ่งสามารถทำให้เห็นและเข้าใจภาพต่าง ๆ ได้กว้างและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อการศึกษาการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเือง ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของผ้าไททรงดำ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านน้ำเือง ตำบลท่าฉนวน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) เครื่องมือที่สำคัญในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์และการสังเกตภาคสนาม ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 5 คน และนำข้อมูลที่ได้มาตีความและนำเสนอโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำ ในชุมชนบ้านน้ำเือง ตำบลท่าฉนวน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567 ซึ่งผู้ให้ข้อความทั้งหมดประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน 2) ช่างทอผ้า จำนวน 1 คน 3) ช่างตัดเย็บและเจ้าของร้านจำหน่ายผ้าไททรงดำ จำนวน 1 คน 4) ชาวบ้าน จำนวน 1 คน และ 5) นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 1 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตภาคสนาม ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาถอดความ ตรวจสอบ และจัดหมวดหมู่ตามประเด็นการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ อุปกรณ์ เส้นใย สี ลวดลาย และรูปแบบ รวมทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จากนั้นจึงนำข้อมูลมาเปรียบเทียบตามช่วงเวลา ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567 เพื่อวิเคราะห์ความต่อเนื่องและความแตกต่างของกระบวนการทอผ้าในแต่ละช่วงเวลา โดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสังเกตภาคสนามเข้ากับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสมัยใหม่ นำไปสู่ความเข้าใจภาพรวมของการปรับตัวและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเือง

ผลการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือ่ง ระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2567

ผู้วิจัยแบ่งการอธิบายออกเป็น 3 ช่วงเวลา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือ่งก่อนพ.ศ. 2540

1. **อุปกรณ์สำหรับการทอผ้า** ดั้งเดิมนิยมใช้กี่โบราณ เป็นกี่ขนาดใหญ่แบบขาตั้ง มักทำจากไม้เนื้อแข็งและวัสดุธรรมชาติที่หาได้ภายในท้องถิ่น ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ เช่น กระดานกี่ ฟืม ตะกอล และไม้เหยียบ การใช้งานกี่โบราณจะใช้ทั้งมือและเท้าร่วมกัน โดยเท้าใช้เหยียบเพื่อยกตะกอลให้เกิดช่องว่างระหว่างเส้นด้ายยืน และใช้มือพุ่งกระสวยที่บรรจุเส้นด้ายพุ่งเข้าไปในช่อง และใช้ฟืมตีเพื่อให้ผ้าแน่นสม่ำเสมอ

2. **เส้นใย** นิยมใช้เส้นฝ้ายที่ได้จากการปลูกฝ้ายและใช้เส้นไหมจากการเลี้ยงไหมด้วยตัวเองเป็นเส้นใยหลักในการทอผ้า เนื่องจากมีเนื้อสัมผัสนุ่ม ระบายอากาศได้ดี และเหมาะกับสภาพอากาศของประเทศไทย ฝ้ายถูกนำมาปั่นเป็นเส้นด้าย และไหมใช้สำหรับการทอผ้าที่ต้องการความเงางาม เช่น ผ้าที่ใช้ในพิธีกรรม มักมีการปักไหมสีต่าง ๆ ให้เป็นลวดลายที่งดงาม เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผ้า

3. **สี** นิยมใช้สีที่ได้จากพืชในธรรมชาติ ซึ่งหาได้ภายในชุมชนในการย้อมเส้นด้าย โดยสีขาว ได้จากสีฝ้าย มีความหมายว่า ความบริสุทธิ์, สีดำ ได้จากคราม และลูกมะเกลือ มีความหมายว่า ความเข้มแข็ง, สีส้ม และสีเหลือง ได้จากขมิ้น แก่นขนุน และดาวเรือง มีความหมายว่า ความสามัคคี, สีเขียว ได้จากใบหูกวาง มีความหมายว่า ความอุดมสมบูรณ์ และสีแดง ได้จากฝาง และคลั่ง มีความหมายว่า เลือดเนื้อของชาวไททรงดำ

4. **ลวดลาย** ลวดลายของผ้าไททรงดำสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยม รวมถึงความเป็นมาของวัฒนธรรม และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวไททรงดำ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ลายพืช ลายสัตว์ และลายผสมอื่น ๆ

1) **ลายพืช** คือ ลวดลายที่ได้จากการลอกเลียนแบบพืชที่อยู่ใกล้ตัว โดยลายจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงและสื่อความหมายถึงต้นไม้ ใบไม้ และดอกไม้ ซึ่งสามารถนำมาเป็นต้นแบบในการสร้างลวดลายผ้าได้ โดยรวมเรียกว่า ลายพันธุ์พฤกษา ได้แก่ ลายแดงโม หรือลายชะโด, ลายดอกผักแว่น, ลายดอกจัน, ลายดอกพรม, ลายชาบัว (ดอกบัว), ลายขอกูด (ผักกูด), ลายดอกมะลิ, ลายดอกเต้า (ดอกน้ำเต้า), ลายดอกแก้ว, ลายงา, ลายดอกพิกุล และลายดอกแปด Samut Sakhon Community College (2025)

2) **ลายสัตว์** คือ ลวดลายที่ได้รับแนวคิดมาจากสัตว์ ส่วนมากเป็นสัตว์ที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน และสัตว์ในจินตนาการ เช่น ลายนาค ลายตานกแก้ว ลายผีเสื้อ ลายม้า Mongkhon (2009) ลายหลังปลาช่อน และลายกระดุกู

3) **ลายผสม** คือ ลายที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ตามจินตนาการ

1.2 การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือ่งระหว่างพ.ศ. 2540 – 2555

1. **อุปกรณ์สำหรับการทอผ้า** นิยมใช้กี่กระตุก เป็นกี่ที่พุ่งกระสวยด้วยการกระตุกสายบังคับให้กระสวยวิ่งกลับไปกลับมาได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งพัฒนามาจากการทอผ้าด้วยฟืมเล็ก ๆ ผูกด้ายยืนกับต้นไม้อหรือเสา เรือนมาเป็นโครงไม้สี่เหลี่ยม มักทำมาจากไม้ โครงสร้างและส่วนประกอบต่าง ๆ ของกี่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกในการทอ ทำให้สามารถทอได้อย่างรวดเร็ว Mongkhon (2009) นอกจากนี้อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอ

ผ้ายังมีฟิม หรือฟันทวี มีลักษณะคล้ายหวี เป็นซี่เล็ก ๆ และมีความยาวเท่ากับความกว้างของผ้า ใช้กระทบให้เส้นด้ายที่ทอเรียงชิดติดกันแน่น และกระสวยใช้สำหรับบรรจุด้ายเส้นพุ่งและส่งผ่านไปมาระหว่างด้ายเส้นยืน

2. เส้นใย ในอดีตนิยมใช้ฝ้ายที่ปลูกขึ้นเองและแกมด้วยเส้นไหม ต่อมาการผลิตเส้นใยด้วยตนเองนั้นใช้ต้นทุนสูง และใช้ระยะเวลานานกว่าจะสามารถนำมาทอผ้าได้ จึงไม่นิยมปลูกฝ้ายและไหมเองแล้ว แต่นิยมสั่งซื้อจากชุมชนใกล้เคียงแทน และเริ่มหันมาใช้เส้นด้ายสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต้นทุนต่ำกว่า มีความสะดวกรวดเร็วมากกว่า และสามารถหาซื้อได้ง่าย อีกทั้งยังมีความเหนียวและคงทนเหมาะสมสำหรับการทอผ้า ซึ่งเป็นการลดขั้นตอนและใช้เวลาในการทอผ้าลดลงจากเดิมที่มีกระบวนการทอผ้าแบบครบวงจร ทำให้การทอผ้าใช้เวลาค่อนข้างนาน ดังนั้นผู้ผลิตภายในชุมชนจึงนิยมใช้เส้นด้ายสำเร็จรูปมากขึ้น เพื่อให้กระบวนการทอผ้าเป็นไปอย่างรวดเร็วและสะดวกสบาย

3. สี การย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติได้รับความนิยมน้อยลง เนื่องจากพืชที่นำมาใช้เป็นสีสำหรับการย้อมผ้านั้นหาได้ยาก แต่สีย้อมเคมีมีความสะดวกสบายและหาซื้อได้ง่าย อีกทั้งประหยัดเวลาในการใช้งาน จึงทำให้สีย้อมผ้าเคมีได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น จนสามารถเข้ามาแทนที่การย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติได้ แต่ในขณะเดียวกันผู้ผลิตบางรายยังคงทำการย้อมสีแบบดั้งเดิมอยู่ เพียงแต่ไม่ได้รับความนิยมมากเท่ากับในอดีต

4. ลวดลาย ลวดลายแบบดั้งเดิมของผ้าไททรงดำ ทั้งลายพืชและลายสัตว์ รวมถึงลายผสม เช่น ลายแตงโม ลายดอกเต้า ลายขอกูด ลายหลังปลาช่อน ลายกระดุกงู และลายดอกแปด ยังคงได้รับความนิยมอยู่เหมือนเดิม แต่ลวดลายบางส่วนได้รับความนิยมลดน้อยลง โดยเฉพาะลายสัตว์ เนื่องจากเป็นลายที่ทำได้ค่อนข้างยาก จึงไม่มีผู้สืบทอดในการทำลายนี้เท่าใดนัก

1.3 การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเืองระหว่างพ.ศ. 2556 - 2567

1. อุปกรณ์สำหรับการทอผ้า ในปัจจุบันนิยมใช้กี่กระตุกในการทอผ้า เนื่องจากสามารถทอผ้าได้อย่างรวดเร็วและสะดวกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถผลิตผ้าไททรงดำได้ในปริมาณที่มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการผลิตเพื่อจำหน่ายตามแบบสังคมในปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้ผลิตบางส่วนยังนิยมสั่งซื้อผ้าไททรงดำแบบสีพื้น ที่ทำการทอแบบสำเร็จรูปมาแล้วจากจังหวัดเพชรบุรี บางส่วนนำมาตัดเป็นเครื่องแต่งกายตามแบบดั้งเดิมและประดับลวดลายดั้งเดิมหรือลวดลายใหม่ ๆ อีกส่วนหนึ่งนำผ้าสำเร็จรูปนั้นมาออกแบบใหม่ เพื่อให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อค่านิยมของผู้บริโภค พร้อมทั้งประดับลวดลายตามแบบดั้งเดิมหรือลวดลายที่พัฒนาขึ้นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์นางวรรณ ทอเชื้อ เจ้าของร้านจำหน่ายผ้าไททรงดำและช่างตัดเย็บที่กล่าวว่า “...เดี๋ยวนี้ก็จ้างเขาทอ ซื้อมากิโลมา แล้วก็เอามาตัด...จ้างคนเพชรบุรี...” (W. Thongchuea, personal communication, July 18, 2025)

2. เส้นใย นิยมใช้เส้นด้ายสำเร็จรูป เนื่องจากสะดวกต่อการใช้งาน มีความเหนียวและคงทนเหมาะสมสำหรับการทอผ้า และทำให้ผู้ผลิตสามารถลดขั้นตอนในกระบวนการทอผ้าได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้เส้นด้ายสำเร็จรูปยังมีหลากหลายชนิดให้เลือกสรร ทั้งเส้นด้ายที่ยังไม่ทำการย้อมสีใด ๆ หรือเส้นด้ายที่มีการย้อมสีสำเร็จมาแล้ว ซึ่งมีสีให้เลือกสรรเป็นจำนวนมาก เช่น สีแดง สีฟ้า เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามผ้าที่ทอด้วยเส้นด้ายสำเร็จรูปมักใส่แล้วรู้สึกไม่สบายตัว และระบายอากาศได้ไม่ดีเท่ากับผ้าฝ้าย แต่ด้วยความสะดวกและรวดเร็วในการทอผ้า และสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถผลิตผ้าทอได้เป็นจำนวนมากในระยะเวลานานขึ้นเพื่อใช้สำหรับการจำหน่าย ดังนั้นผู้ผลิตจึงนิยมใช้เส้นด้ายสำเร็จรูป

3. สี ในปัจจุบันไม่นิยมใช้สีจากธรรมชาติในการย้อมเส้นด้ายอีกแล้ว เนื่องจากพืชที่นำมาใช้ในการย้อมสีนั้นหาได้ยากและใช้เวลาค่อนข้างนานในการย้อม จึงนิยมใช้สีย้อมเคมีแทน เพราะสะดวกรวดเร็ว

ราคาถูก หาซื้อได้ง่าย และให้สีที่ติดทนยาวนาน เพื่อเป็นการลดต้นทุนและเวลาในการผลิต อีกทั้งในปัจจุบันยังมีเส้นด้ายสำเร็จรูปที่ทำการย้อมสีต่าง ๆ สำเร็จมาแล้ว เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายในการใช้งานมากยิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกันผู้ผลิตบางรายยังคงทำการย้อมสีแบบดั้งเดิมอยู่ เพื่อการอนุรักษ์กระบวนการทอผ้าแบบดั้งเดิม

4. ลวดลาย ลวดลายดั้งเดิม เช่น ลายแตงโม ลายดอกเต้า และลายขอกูด ยังคงได้รับความนิยมอยู่ในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์นายจำรอง ทองเชื้อ ระบุว่า “...อันนี้คือลายดั้งเดิมจากเมืองแกนที่ไทดำเคยอยู่...เป็นลวดลายดั้งเดิมเลยก่อนอพยพมา...คือไทดำเนี่ยมันมี 12 จังหวัด ที่นี้ 12 จังหวัดเนี่ย การแต่งกายประเภทเดียวกัน แต่ใช้ลายไม่เหมือนกัน ที่เราอพยพมาเนี่ยมันมีเมืองม่วยกับเมืองควาย คือมา 2 จังหวัด ก็เลยมาเป็นผ้าไทดำสีนี้ ลายกับกระดุมประเภทนี้ จังหวัดอื่นก็ใช้ไม่เหมือนกัน...” (J. Thongchuea, personal communication, July 18, 2025) จึงสามารถสรุปได้ว่าในเมืองแกนดั้งเดิมมีชาวไททรงดำอาศัยอยู่ทั้งหมด 12 จังหวัด แต่ละจังหวัดก็มีลวดลายของผ้าไททรงดำที่แตกต่างกัน ชุมชนบ้านน้ำเรืองจึงนำเอาลวดลายดั้งเดิมของชาวไททรงดำที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอื่นในประเทศเวียดนาม (ที่ไม่ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย) มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดลวดลายแบบใหม่ที่สามารถดึงดูดกลุ่มลูกค้าใหม่ได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดและการนำของผู้นำชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาและต่อยอดให้ผ้าไททรงดำดำรงอยู่ต่อไป

โดยลวดลายผ้าทอของชาวไททรงดำในประเทศเวียดนามนั้นมีลักษณะเป็นผ้าพื้น ทอจากฝ้ายและใช้เทคนิคจกด้วยไหมให้เกิดเป็นลวดลาย เสื้อฮู้ผู้ชายของชาวไททรงดำในเวียดนาม ตัวเสื้อทำจากผ้าฝ้ายทอมือ ด้านนอกริมسابเสื้อใช้เทคนิคการปัก ด้านในใช้เทคนิคการตัดปะ ปักด้วยไหม และประดับกระจก ส่วนเสื้อฮู้ผู้หญิงด้านในเสื้อประดับด้วยผ้าไหมสลักสีต่าง ๆ ใช้เทคนิคตัดปะและปัก ด้านนอกแขนเสื้อประดับด้วยแถบผ้าสีแดง ขอบคอเสื้อประดับด้วยผ้าและกระจกด้วยเทคนิคการตัดปะ Pitiphat et al. (2010)

5. รูปแบบ สีน้าผ้าไททรงดำแบบดั้งเดิมยังคงเป็นที่นิยมอย่างมาก แต่ผู้ผลิตในชุมชนบ้านน้ำเรืองเริ่มมีการพัฒนาผ้าไททรงดำให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น ซึ่งการพัฒนานี้ นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงไปของผ้าไททรงดำ โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงของสีน้าบางชนิด คือ การดัดแปลงสีน้าแบบดั้งเดิมให้มีความร่วมสมัยและสะดวกสบายต่อผู้สวมใส่มากยิ่งขึ้น โดยผู้ผลิตในชุมชนบ้านน้ำเรืองเล็งเห็นว่าเสื้อก้อมของชาวไททรงดำมีการติดกระดุมเงินเป็นแถวเรียงถี่ ๆ เป็นแนวยาวตรงกลางเสื้อ ซึ่งแบบดั้งเดิมมีกระดุมมากถึง 21 เม็ด เพราะใช้กระดุมเพื่อเป็นการบ่งบอกถึงฐานะ แต่เนื่องจากกระดุมที่ใช้นั้นเป็นกระดุมเงิน จึงทำให้มีราคาค่อนข้างสูง ผู้ผลิตจึงปรับเปลี่ยนมาใช้กระดุมเงินลงบนเสื้อก้อมประมาณ 11 เม็ดเท่านั้น เพื่อให้เสื้อก้อมมีราคาถูกลง ทำให้ผู้บริโภคสามารถตัดสินใจซื้อเสื้อก้อมได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์นายจำรอง ทองเชื้อ ที่กล่าวว่า “...สมัยก่อนมี 21 เม็ด แต่เดี๋ยวนี้คนอยากได้ราคาถูก ๆ ก็ต้องติดแค่ 11 เม็ด มันแพงกระดุม...” (J. Thongchuea, personal communication, July 18, 2025) นอกจากนี้เสื้อก้อมของชาวไททรงดำที่มีกระดุมจำนวนมากและเรียงเป็นแถวยาวถี่ ๆ ยังทำให้การติดกระดุมทำได้ค่อนข้างยากและใช้เวลานาน ผู้ผลิตผ้าไททรงดำจึงได้มีการเปลี่ยนกระดุมบนเสื้อก้อมให้กลายเป็นชิปแทน เพื่อเพิ่มความสะดวกให้แก่ผู้สวมใส่มากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังคงมีเสื้อก้อมแบบดั้งเดิมจำหน่ายอยู่ในปัจจุบัน

ในส่วนของผ้าชิ้นลายแตงโมผู้ผลิตผ้าไททรงดำยังมีการพัฒนาด้วยการใส่ยางยืดบริเวณขอบด้านบนของผ้าชิ้น ทำให้มีลักษณะคล้ายกับกระโปรง เนื่องจากผ้าชิ้นนั้นใส่ค่อนข้างยากและต้องมีความชำนาญในการสวมใส่จึงจะสามารถสวมใส่ได้อย่างรวดเร็ว ผู้ผลิตภายในชุมชนบ้านน้ำเรืองจึงทำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเพิ่มความสะดวกให้แก่ผู้สวมใส่มากขึ้น ตามการสัมภาษณ์ของนางวรรณ ทองเชื้อ ที่กล่าวว่า “...เดี๋ยวนี้เขาใส่กันไม่เป็น ต้องประดิษฐ์ให้เขาใส่...” (W. Thongchuea, personal communication, July 18, 2025) อีกทั้ง

ยังมีการประยุกต์ใช้เส้นด้ายสีต่าง ๆ เข้าไปผสมผสานกับผ้าชิ้นลายแดงโม จากเดิมที่เป็นผ้าพื้นสีดำสลับกับสีขาว กลายเป็นผ้าพื้นสีดำสลับกับสีอื่น ๆ เช่น สีชมพู สีเขียว เป็นต้น หรือผ้าพื้นสีดำสลับกับสีอื่น ๆ อีก 7 สี ภายในหนึ่งผืน เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้แก่ลูกค้า

2) การเพิ่มขึ้นของสินค้าบางชนิด เป็นการออกแบบสินค้าใหม่ที่ไม่ใช่การแต่งกายตามแบบดั้งเดิมให้สอดคล้องกับยุคสมัยและค่านิยมของผู้บริโภค โดยมีรายละเอียดดังนี้ เสื้อแขนกุดและเสื้อสายเดี่ยวประดับด้วยลวดลายดั้งเดิมผสมผสานกับการประดับด้วยไข่มุกและเลื่อมสีต่าง ๆ สำหรับเด็กผู้หญิงหรือวัยรุ่นนิยมสวมใส่ในงานกิจกรรมของหมู่บ้าน เสื้อโตะแขนสั้นสำหรับเด็ก ซึ่งมีลักษณะเหมือนเสื้อโตะแบบดั้งเดิมทุกประการเพียงแต่แขนยาวประมาณข้อพับแขนเท่านั้น และผ้าเปียวแต่เดิมมีสีพื้นเป็นสีดำเพียงสีเดียวและประดับด้วยลวดลายดั้งเดิม แต่ในปัจจุบันได้มีการเพิ่มสีพื้นอื่น ๆ ในการผลิตผ้าเปียว เช่น สีชมพู สีส้ม เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการออกแบบสินค้าใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากการแต่งกายแบบดั้งเดิมอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น กระเป๋าสะพายช้าง ซึ่งมีทั้งแบบที่ประดับด้วยลวดลายดั้งเดิมและประดับด้วยลวดลายดั้งเดิมผสมผสานกับลวดลายสมัยใหม่ และหน้ากากอนามัยที่มีสีสันหลากหลายประดับด้วยลวดลายดั้งเดิม ซึ่งออกแบบขึ้นในช่วงที่เกิดการระบาดของไวรัสโควิด 19 แสดงถึงการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก

3) การลดลงและสูญหายไปของสินค้าบางชนิด การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทำให้การผลิตผ้าไททรงดำหรือสินค้าอื่น ๆ ที่ใช้ผ้าเป็นส่วนประกอบบางชนิดถูกกลืนและสูญหายไปจากชุมชน เนื่องจากไม่มีความจำเป็นในการบริโภคและมีสินค้าสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ ยกตัวอย่างเช่น เสื้อห่มเหง เสื้อนอย เสื้อกระโปรงหรือเสื้อชั้นในของผู้หญิง สวักซ้อนหรือกางเกงใน เสื้อฟูกหรือที่นอน หมอนมุ้ง ผ้าหาลาหรือผ้าอ้อมเด็ก สายแอมหรือเชือกผูกแอม มู่หรือหมวกเด็ก ผ้าซีโป้วหรือผ้าขาวม้า ผ้าขี้ลาวหรือผ้าเช็ดหน้า ผ้าสไบ และถุงย่าม สินค้าบางส่วนยังมีการผลิตและจำหน่ายอยู่บ้าง เช่น เสื้อห่มเหง แต่สินค้าที่กล่าวมาข้างต้นส่วนใหญ่ไม่มีการผลิตและจำหน่ายอีกแล้วภายในชุมชนบ้านน้ำเรื่อ หากต้องการใช้สินค้าดังกล่าวชาวบ้านนิยมซื้อจากหมู่บ้านใกล้เคียงหรือในงานกิจกรรมของหมู่บ้านแทน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์นายจำรอง ทองเชื้อ ที่กล่าวว่า “...เดี๋ยวนี้ไม่ทำแล้ว พวกหมอน เสื้อกระโปรง เดี่ยวนี้เขาก็ซื้อเอาตามงาน...” (J. Thongchuea, personal communication, July 18, 2025)

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรื่อ ระหว่าง พ.ศ. 2540 - 2567

2.1 ปัจจัยภายนอก

1. การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนบ้านน้ำเรื่อมีการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ศูนย์ศึกษาไทดำบ้านน้ำเรื่อขึ้น เพื่อฟื้นฟู ส่งเสริม อนุรักษ์ และเผยแพร่การแต่งกาย ภาษา และพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวไททรงดำ ซึ่งมีการจัดงานสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทดำขึ้นในช่วงเดือนมีนาคมของทุกปี เพื่อให้ชาวไททรงดำจากหมู่บ้านใกล้เคียงและนักท่องเที่ยวมาศึกษาวิถีชีวิตของชาวไททรงดำ โดยหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมของชุมชนมาโดยตลอด เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน และบุคลากรภายในหน่วยงานราชการต่าง ๆ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐยังมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์งานสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทดำผ่านช่องทางต่าง ๆ รวมถึงภายในงานสืบสานวัฒนธรรมไทดำที่บ้านน้ำเรื่อผู้ร่วมงานมักแต่งกายด้วยผ้าไททรงดำ และมีการจำหน่ายผ้าไททรงดำ ซึ่งทำให้ผ้าไททรงดำเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้นและมีส่วนช่วยให้ผู้ผลิตภายในชุมชนสามารถสร้างรายได้มากขึ้น ดังการสัมภาษณ์นายจำรอง ทองเชื้อ ที่กล่าวว่า “...ลุงนี้แหละตอนเป็นผู้ใหญ่บ้านก็ตั้งศูนย์ไทดำ แล้วก็มีงานไทดำเนี่ย อบต.เขาก็มาสนับสนุน...พี่สาวลุงก็มาขายผ้าในงาน...ก็พอขายได้อยู่...” (J. Thongchuea, personal

communication, July 18, 2025) นอกจากนี้ นายจำรองยังเป็นผู้นำเสนอแนวคิดการนำลวดลายบนผ้าของชาวไททรงดำในเวียดนามมาประดับลงบนผ้าไททรงดำ เพื่อให้ชุมชนมีสินค้าที่มีความแปลกใหม่มากขึ้น

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลให้ผ้าไททรงดำเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นเครื่องแต่งกายที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวไททรงดำ ให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้ผลิตภายในชุมชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของผ้าไททรงดำให้มีความหลากหลายและผลิตในปริมาณที่มากขึ้น การผลิตภายในครัวเรือนที่เคยเป็นเพียงการทอผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันถูกแทนที่ด้วยการผลิตเชิงพาณิชย์ที่มีเป้าหมายเพื่อการจำหน่ายสินค้าให้มีรายได้ ดังคำสัมภาษณ์ของนางวรรณาทองเชื้อ ที่กล่าวว่า “...แต่ก่อนก็ทอไว้ใช้เอง พอมีงานไทดำก็ได้ไปขาย งานหมู่บ้านอื่นก็ไป เขาติดใจก็มาซื้ออีก...แต่เดี๋ยวนี้ก็ต้องทำให้เขาใส่ง่าย ๆ...” (W. Thongchuea, personal communication, July 18, 2025) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำมาสู่การจำหน่ายผ้าไททรงดำที่มีจำนวนมากขึ้น แต่ทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมบางส่วนถูกลดทอนลงและทำให้ผ้าไททรงดำกลายเป็นเพียงของที่ระลึกจากการมาร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้านเท่านั้น

3. กระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมและค่านิยมจากภายนอกเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว การรับชมละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านน้ำเร่องได้รับรู้ถึงรูปแบบการแต่งกายที่หลากหลายและมีความทันสมัย ความทันสมัยกลายเป็นค่านิยมใหม่ที่เข้ามาแทนที่ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมดั้งเดิม จึงให้ความสำคัญกับผ้าไททรงดำในฐานะเครื่องแต่งกายในชีวิตประจำวันลดน้อยลง และเริ่มหันไปสนใจเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่มีราคาถูกและเข้ากับยุคสมัยใหม่มากกว่าการแต่งกายแบบดั้งเดิม การลดลงของจำนวนผู้สวมใส่ผ้าไททรงดำในชีวิตประจำวัน และทัศนคติที่มองว่าการแต่งกายแบบดั้งเดิมเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ทำให้ผู้ผลิตต้องทำการปรับตัวครั้งใหญ่เพื่อให้สามารถออกแบบสินค้าใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับค่านิยมของผู้บริโภคได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนางวรรณาทองเชื้อ ที่กล่าวว่า “...เดี๋ยวนี้เขาไม่ค่อยใส่กันแล้ว ใส่แค่ตอนเล่นเรื่อกับงานไทดำ...เราก็ต้องเปลี่ยนให้มันแฟชั่นแบบที่เขาชอบกัน พวกเอวลอย สายเดี๋ยวย่างนี้...” (W. Thongchuea, personal communication, July 18, 2025)

2.2 ปัจจัยภายใน

1. การขาดแคลนวัตถุดิบธรรมชาติ ปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนไม่นิยมปลูกฝ้ายอีกแล้ว เนื่องจากการปลูกฝ้ายใช้ต้นทุนการผลิตที่สูง แต่กลับให้ผลผลิตต่ำและใช้เวลานานกว่าจะสามารถนำมาทอผ้าได้ ทำให้วัตถุดิบจากธรรมชาติที่ใช้สำหรับการทอผ้าจากเดิมที่เคยหาได้ภายในชุมชนเริ่มหาได้ยากและมีราคาสูงขึ้น การปลูกฝ้ายและการย้อมสีจากธรรมชาติภายในครัวเรือนจึงไม่คุ้มค่าอีกต่อไป ผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องหันไปใช้วัตถุดิบสำเร็จรูปที่หาซื้อได้ง่ายและสะดวกมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนางวรรณาทองเชื้อ ที่กล่าวว่า “...แต่ก่อนปลูกฝ้ายเองแต่มั่นนาน เดี๋ยวนี้นี้ไม่มีใครปลูกแล้ว เราก็จ้างแบบสำเร็จมาเลย มันง่ายดี...” (W. Thongchuea, personal communication, July 18, 2025)

2. การปรับตัวของผู้ผลิต การปรับตัวของผู้ผลิตเป็นไปเพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ ผู้ผลิตภายในชุมชนพยายามประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมให้เข้ากับความต้องการของผู้บริโภคและมีความทันสมัยมากขึ้น โดยมีการนำลวดลายใหม่ ๆ เข้ามาผสมผสานกับลวดลายดั้งเดิม เพื่อสร้างความแปลกใหม่ และมีการประยุกต์ใช้ลวดลายผ้าไททรงดำในการตัดเย็บและประดับอยู่บนสินค้าอื่น ๆ นอกเหนือจากเครื่องแต่งกายแบบดั้งเดิม เช่น กระเป๋า หน้ากากอนามัย การปรับตัวนี้ถือเป็นการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ผู้ผลิตยังมีการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายใหม่ จากเดิมหากต้องการซื้อผ้า

ไททรงดำของชุมชนบ้านน้ำเรือต้องเดินทางมาซื้อที่หมู่บ้านหรือภายในงานสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไททรงดำบ้านน้ำเรือเท่านั้น แต่ในปัจจุบันสามารถสั่งซื้อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Facebook ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างง่ายดายยิ่งขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของนางวรรณ ทงเชื้อ ที่กล่าวว่า “...สั่งในเฟซได้เลยเดี๋ยวส่งไปรษณีย์ไปให้...มาซื้อในงานไทดำก็ได้ หมู่บ้านอื่นก็ได้...” (W. Thongchuea, personal communication, July 18, 2025) อีกทั้งผู้ผลิตบางรายยังมีการเดินทางไปจำหน่ายผ้าไททรงดำในงานสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทดำในหมู่บ้านหรือจังหวัดใกล้เคียง เพื่ออำนวยความสะดวกในการสั่งซื้อสำหรับผู้สนใจ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำ ในชุมชนบ้านน้ำเรือระหว่างพ.ศ.2540 – 2567

การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือ ไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงทางด้านอุปกรณ์ วัสดุดิบ หรือรูปแบบการผลิตเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการปรับประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาติพันธุ์ให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาการทอผ้าไททรงดำยังคงดำรงอยู่และถูกใช้เป็นรากฐานสำคัญในการผลิต ทั้งในด้านลวดลายดั้งเดิม ความหมายเชิงสัญลักษณ์ และบทบาทของผ้าในพิธีกรรมต่าง ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็มีการปรับเปลี่ยนหรือเลือกใช้บางองค์ประกอบ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับการผลิตเชิงพาณิชย์และความต้องการของผู้บริโภคสมัยใหม่ ทั้งในด้านอุปกรณ์ ที่นิยมใช้จักรตุกและสั่งซื้อผ้าทอสีพื้นจากชุมชนอื่นแทนการทอขึ้นเอง ด้านเส้นใยและสี ซึ่งนิยมใช้เส้นด้ายย้อมสีสำเร็จรูป ด้านลวดลาย ที่มีการนำลวดลายอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ และด้านรูปแบบ ที่เริ่มมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัยมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของ Mongkhon (2009) ที่ศึกษาเรื่องการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยทรงดำอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทอผ้าไทยทรงดำ ทั้งในด้านวัสดุ อุปกรณ์ รูปแบบ และลวดลาย ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่คล้ายคลึงกับชุมชนบ้านน้ำเรือ และชี้ให้เห็นว่าภูมิปัญญาผ้าทอไททรงดำยังคงดำรงอยู่ด้วยการปรับตัวในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับงานของ Tintasuvan (2002) และสอดคล้องกับงานของ Khamnuansilp (2022) ที่แสดงให้เห็นว่าการคงอยู่ของผ้าทอชาติพันธุ์จำเป็นต้องอาศัยการประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมให้เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานของ Anukulwattaka (2011) ที่อธิบายว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ได้หยุดนิ่งและถูกต่อรองอยู่เสมอภายใต้บริบทเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือจึงสามารถอธิบายได้ว่าเป็นการปรับตัวเชิงวัฒนธรรม เพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ควบคู่ไปกับการดำรงอยู่ทางเศรษฐกิจในสังคมร่วมสมัย

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือ ระหว่างพ.ศ.2540 – 2567 สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่

การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การส่งเสริมการผลิตผ้าไททรงดำจากหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน รวมถึงการให้ข้อมูลและความรู้แก่ผู้ผลิต ทำให้ผู้ผลิตเริ่มเห็นแนวทางในการพัฒนาให้ผ้าไททรงดำมีรูปแบบที่ทันสมัยและตอบสนองต่อระบบตลาดสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น อีกทั้งการจัดแสดงและจำหน่ายผ้าไททรงดำในงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านหรือจังหวัดใกล้เคียง สามารถช่วยให้ผ้าไททรงดำเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียนบ้านน้ำเรือสวมใส่ชุดไททรงดำเป็นประจำทุกวันศุกร์ ควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนภาษาไททรงดำให้นักเรียน

ระดับชั้นมัธยมศึกษาทุกคน เพื่อปลูกฝังการรับรู้และเกิดการสืบสานอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่อไปในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khamnuansilp (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่าการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการจัดการองค์ความรู้ในระดับชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ พร้อมทั้งเอื้อให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญาดั้งเดิมให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเปลี่ยนสถานะของผ้าจากเครื่องแต่งกายทางวัฒนธรรมสู่สินค้าเชิงพาณิชย์ที่ตอบสนองต่อการท่องเที่ยวและระบบเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของ Anukulwattaka (2011) ที่ศึกษาเรื่องกระบวนการรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์และการจัดตั้งวัฒนธรรมไทยลื้อชุมชนเชียงคำ ซึ่งกล่าวว่าความเป็นลื้อกลายเป็นทรัพยากรที่ถูกใช้ในทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว และชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่เคยหยุดนิ่ง แต่มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวไปตามบริบทของเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือง

กระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ ทำให้ค่านิยมการแต่งกายแบบชาวไททรงดำดั้งเดิมภายในหมู่บ้านลดลง และเมื่อชาวบ้านไม่เห็นถึงความสำคัญในการแต่งกายด้วยผ้าไททรงดำและนิยมสวมใส่เสื้อผ้าตามกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่มากขึ้น ผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องต่อความนิยมของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srihaklang et al. (2019) ที่กล่าวว่าสาเหตุการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชาวไทเรณูนคร เกิดจากการไหลบ่าทางวัฒนธรรมและสื่อต่าง ๆ นำไปสู่การปรับตัวของผู้ผลิตให้สอดคล้องกับค่านิยมของผู้บริโภค เช่นเดียวกับงานศึกษาของ Janpla et al. (2016) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ ส่งผลให้การทอผ้าลดน้อยลงและเสี่ยงต่อการเสื่อมสลาย จึงจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เข้ากับยุคสมัย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

2) ปัจจัยภายใน ได้แก่

การขาดแคลนวัตถุดิบธรรมชาติ การปลูกฝ้ายและพืชที่ใช้สำหรับการย้อมสีจำเป็นต้องใช้ต้นทุนจำนวนมาก ทำให้วัตถุดิบธรรมชาติเริ่มหาได้ยากและมีราคาสูงขึ้น ผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องหันไปใช้วัตถุดิบสำเร็จรูปที่หาซื้อได้ง่ายและสะดวกมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของ Mongkhon (2009) ที่กล่าวว่าชาวไททรงดำนิยมใช้เส้นใยสังเคราะห์ทดแทนการใช้เส้นใยจากธรรมชาติ เนื่องจากการขาดแคลนวัตถุดิบ

การปรับตัวของผู้ผลิต ผู้ผลิตจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรืองเกิดความเปลี่ยนแปลงไป และชุมชนยังคงพยายามปรับตัวและรักษาอัตลักษณ์ไว้ควบคู่กับการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tangwong (2011) ที่กล่าวถึงกระบวนการปรับตัวของผู้ผลิตในบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาผ้าไททรงดำให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและผู้บริโภค ซึ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการปรับตัวและการประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับแนวคิดสมัยใหม่เช่นเดียวกับชุมชนบ้านน้ำเรือง

สรุปองค์ความรู้

การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำในชุมชนบ้านน้ำเรือ ระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2567 สามารถอธิบายเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

รายการ	ก่อนปีพ.ศ. 2540	พ.ศ. 2540 - พ.ศ. 2555	พ.ศ. 2558 - ปัจจุบัน
อุปกรณ์	กี่โบราณ	กี่กระตุก	กี่กระตุก และเพิ่มการสั่งซื้อ ผ้าทอไททรงดำแบบสีพื้น จากชุมชนอื่น ๆ
เส้นใย	ฝ้ายและไหมที่ปลูกขึ้นเอง	เส้นด้ายสำเร็จรูป	เส้นด้ายสำเร็จรูปและ เส้นด้ายสำเร็จรูปย้อมสี
สี	ย้อมสีจากพืชพรรณ ธรรมชาติ	ย้อมสีจากพืชพรรณ ธรรมชาติ และสีย้อมผ้าเคมี	สีย้อมผ้าเคมี
ลวดลาย	ลวดลายดั้งเดิม	ลวดลายดั้งเดิมยังคงได้รับความนิยม แต่บางลวดลาย ได้รับความนิยมลดลง โดยเฉพาะลายสัตว์	นำลวดลายแบบดั้งเดิมของชาว ไททรงดำในประเทศเวียดนามมา ประยุกต์ใช้ และผสมผสานลวดลาย ดั้งเดิมกับการประดับด้วยไข่มุก และเลื่อมสีต่าง ๆ
รูปแบบ	รูปแบบของเครื่องนุ่งห่ม ตามแบบดั้งเดิม	รูปแบบของเครื่องนุ่งห่ม ตามแบบดั้งเดิม และสินค้าบางส่วน มีการผลิตลดลง	ลดจำนวนกระดุม และใส่ชิป แทนกระดุมบนเสื้อก้อม นำมายึดมาใส่ในขอบบนของ ผ้าชิ้น ออกแบบสินค้าอื่น ๆ เช่น เสื้อแขนกุด หน้ากากอนามัย สินค้าส่วนใหญ่เริ่มสูญหายไป

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบของกระบวนการทอผ้าไททรงดำใน ชุมชนบ้านน้ำเรือ ระหว่างพ.ศ. 2540 – 2567 สามารถอธิบายเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายนอก	ปัจจัยภายใน
การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่	การขาดแคลนวัตถุดิบธรรมชาติ การปรับตัวของผู้ผลิตภายในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ควรส่งเสริมให้ชุมชนบ้านน้ำเรือจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาผ้าไททรงดำอย่างเข้มแข็ง โดยการ ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาการออกแบบสินค้าผ้าไททรงดำให้มีความหลากหลาย และมีความร่วมสมัย แต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ โดยการนำลักษณะและรูปแบบดั้งเดิมที่เป็น

เอกลักษณ์มาประยุกต์ใช้กับสินค้าที่ไม่ใช่เครื่องแต่งกาย เช่น ของที่ระลึก เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและเป็นการขยายการตลาดในวงกว้างมากขึ้น และควรดำเนินการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนภายในชุมชน เพื่อสร้างสำนึกในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป รวมถึงควรมีการส่งเสริมเครือข่ายชาวไทยทรงดำในจังหวัดต่าง ๆ อย่างเหนียวแน่น เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าไททรงดำทั้งภูมิปัญญาดั้งเดิมและการพัฒนาภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนไทยทรงดำ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของผ้าไททรงดำในชุมชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งศึกษารูปแบบการตลาดและช่องทางในการจำหน่ายผ้าไททรงดำ เพื่อเพิ่มมูลค่าและขยายตลาดการค้าสินค้าไททรงดำ

References

- Anukulwattaka, N. (2011). *The process of reviving historical consciousness and establishing Tai Lue culture in Chiang Kham community, Phayao province, 1977–2007* (Master's thesis, Chiang Mai University). National Research Council of Thailand.
<https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/247351>
- Janpla, J., Songsuwong, W., Kijkar, P., & Wongsaming, S. (2016). Development of Thai Song Dam woven fabric products to add value following the creative economy concept. *Veridian E-Journal*, 9(2), 82–98.
<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/61543/50706>
- Khamnuansilp, S. (2022). Management for preserving the cultural identity of the Tai Song Dam ethnic group in Phetchaburi province. *Silpakorn University Journal*, 42(2), 96–111.
<https://doi.org/10.14456/sujthai.2022.16>
- Mongkhon, S. (2009). *Transmission wisdom of Thai Song Dam textile of Banglen district, Nakhon Pathom province* (Master's thesis, Chandrakasem Rajabhat University). ThaiLIS.
https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=21344
- Pitiphat, S., Teerakarnnont, A., & Puangsomjit, T. (2010). *Birth, aging, sickness, and death: The Thai way of life in textiles*. Thammasat University.
- Saipan, P. (2025). *Tai Dam*. Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (SAC).
<https://ethnicity.sac.or.th/database-ethnic/177/>
- Samut Sakhon Community College. (2025). *Cultural identity of Thai Song Dam textile patterns*. Institute of Community Colleges. <https://online.pubhtml5.com/vbazl/cofr/>
- Srihaklang, S., Weerasaya, J., Singhalert, R., & Yodmalee, B. (2019). Cultural change and the language and dress of the Phu Thai Renu Nakhon ethnic group in the northeast of Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 9(3), 7–13. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj/article/view/121223/159839>

- Tangwong, D. (2011). *Handicraft product development from Tai-Songdam native textile at Khao Yoi district, Phetchaburi province* (Master's thesis, Kasetsart University). ThaiLIS. https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=3156
- Tintasuvan, B. (2002). *The study of Thai Song Dam textile and clothing of Tambon Nong Prong, Amphoe Khao Yoi, Changwat Phetchaburi* (Master's thesis, Ramkhamhaeng University). ThaiLIS. https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=4345
- 4